

BARNAFRID
LINKÖPINGS UNIVERSITET**Justitiedepartementet**
ju.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till:
JU.KRIM@REGERINGSKANSLIET.SE

Dnr Ju2022/03613

Remissvar till Vägar till ett tryggare samhälle

Sammanfattning av synpunkter

Barnafrid delar trygghetsberedningens bedömningar och förslag i det stora hela. Vi anser att förslagen i mångt och mycket redan är vedertagna bedömningar. Bedömningarna och förslagen kan snarare ses som ett politiskt manifest med ett signalvärde i att politiken enas kring frågan. För att utredningen ska få en bra genomslagskraft ser Barnafrid att det skulle krävas fler förslag på mer konkreta åtgärder.

I utredningen finns ett flertal förslag på ytterligare kartläggningar. Barnafrid vill lyfta vår oro att det finns risk för att områden kartläggs trots att det idag redan är fastställt. Barnafrid skulle hellre se att resurser läggs på att utarbeta fler styrande dokument.

Barnafrid saknar, i det stora hela, resonemang kring hur unga våldsutövare ska omhändertas. Vi menar att det borde utvecklas en samverkan och en barnvänlig lokal/samverkans forum (i analogi med barnahus modellen) även för misstänkta gärningspersoner under 18 år.

Vad gäller den särskilda organisation som föreslagits är Barnafrid tveksamma till utformningen. Vi menar att det i stället bör läggas på en redan befintlig myndighet och att den begränsade tiden bör tas bort, eller i vart fall förlängas. Barnafrids bedömning är att korta regeringsuppdrag inte är lösningen.

Barnafrid välkomna att stor vikt har lagts vid samverkan. Barnafrid ser positivt på att utredningen har ett helhetsperspektiv som lyfter flera olika myndighetsaktörer och vikten av samverkan. Dock önskar vi att hälso- och sjukvården hade varit med i större utsträckning som aktör. Vi saknar särskilt mödravårdscentraler, barnavårdscentraler samt familjecentraler som viktiga aktörer i det brottsförebyggande arbetet.

Ställningstagande till förslag

8.2.1 Den nationella styrningen av det brottsförebyggande området som berör barn och unga behöver utvecklas

Trygghetsberedningens bedömningar:

- **Barn och unga bör uppmärksammas i högre utsträckning i det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå. Regeringen bör ta ansvar för att detta sker.**
- **Skolans roll när det gäller att förebygga brott och hantera utsatthet för brott bör tydliggöras.**

Vi delar bedömningen att det krävs en långsiktighet och ett helhetsperspektiv för att förbättra Sveriges brottsförebyggande arbete. Det brottsförebyggande arbetet måste ske på alla nivåer nationellt, kommunalt och på individnivå. Alla behöver hjälpas åt i detta arbete såsom exempelvis skola, socialtjänst, rättsväsende och civilsamhälle.

Vi delar även bedömningen att skolans roll behöver tydliggöras. Det är i skolan barnen är och därför behöver skolan ha konkreta verktyg och rutiner samt kunna arbeta systematiskt. Det behöver finnas rutiner och handlingsplaner på kommunnivå. Idag saknar skolan verktyg och rutiner kring hur brott ska förebyggas. Skolans roll behöver tydliggöras och konkretiseras men också att det görs en översyn kring hur befintlig lagstiftning ger skolan förutsättningar för det här arbetet. Exempelvis har skolan begränsade möjligheter att stänga av elever som begår brott mot andra elever och att många gånger behöver brottsutsatta elever fortsätta möta gärningspersonen i skolkorridoren.

Tillräckliga resurser behöver allokeras i det förebyggande arbetet i skolan med förstärkning bland annat av elevhälsan. Även kunskapshöjande insatser behöver genomföras för att uppnå målet.

8.2.2 Barn som är i riskzon behöver upptäckas i tid

Trygghetsberedningens bedömningar:

- **Verksamheter som möter barn och unga bör ha kunskap om de risk- och skyddsfaktorer som kan leda till eller förebygga ett kriminellt eller våldsamt beteende. Det måste även finnas rutiner på plats som fångar upp barn i riskzon samt kunskap om vilket stöd som kan vara aktuellt. Det innebär att verksamheter nära barnet även måste ha kännedom om andra berörda aktörers roller och ansvar.**
- **Systemet med orosanmälningar är centralt för att barn och unga ska få tillgång till stöd och skydd. Det behöver därför säkerställas att systemet fungerar ändamålsenligt och på det sätt som är avsett. Socialtjänsten i hela landet måste ha kompetens och kapacitet att hantera de anmälningar som görs samt vidta erforderliga åtgärder.**

Trygghetsberedningens förslag:

• Regeringen ska ge lämplig myndighet i uppdrag att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer. Syftet är att uppmärksamma fler på våldet samt sprida information till utsatta om vilket stöd som finns att få.

Barnafrid delar bedömningen men vill poängtera följande:

Barnafrid är ett nationellt kunskapscentrum med uppdrag att samla och sprida kunskap om våld mot barn till yrkesverksamma som möter barn. Uppdraget omfattar åldersgruppen 0-18 år och alla typer av våld. Utifrån detta omfattar Barnafrids uppdrag redan nu även våld i ungas nära relationer som är en form av våld mot barn. Vi som myndighet har således redan det ansvar som trygghetsberedningen föreslår. Dock bör tillräckliga resurser säkerställas för Barnafrids grunduppdrag så att verksamheten kan i tillräcklig utsträckning adressera frågan om våld i ungas nära relationer. Vi vill också påpeka att spridningen av kunskap måste kopplas till utvecklandet av metodstöd och evidensbaserade arbetssätt. Insatserna effekt bör aktivt följas upp. Vidare är det viktigt att även fortsättningsvis stödja forskningen i området.

Att det saknas kunskap om våld mot barn hos flera aktörer är redan känt. Här krävs tydligare ansvar och tydligare konsekvenser om personal i tjänst inte uppfyller uppställda krav. IVO borde få större möjligheter att följa upp verksamheter, inte minst utifrån den nya lagstiftningen kring kommuners ansvar att arbeta brottsförebyggande.

I förslaget till en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, en uppväxt fri från våld, föreslås att Polismyndigheten har ett uppföljandekrav till regeringen avseende statistik om hur många poliser som är utbildade i barnförhör och som saknar utbildning i barnförhör¹. Liknande återrapporteringskrav torde kunna ligga på kommuner och skolor.

Gällande att systemet kring orosanmälningar behöver säkerställas så har Barnafrid i sina angelägna utvecklingsområden skrivit att det finns behov av att ha en nationell blankett för orosanmälan till socialtjänsten i syfte att säkerställa statistik och att socialtjänst får den information de behöver. En gemensam blankett skulle underlätta kartläggning och analyser. Socialstyrelsen torde vara den myndighet som utvecklar blanketten. Barnafrid vill slutligen poängtera vikten av att yrkesverksamma har tillgång till standardiserade bedömningsinstrument gällande riskbedömningar angående våld mot barn såsom exempelvis våld i ungas relationer.

¹ SOU 2022:70 En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn *En uppväxt fri från våld*. Socialdepartementet

Arbetet med att utarbeta verktyg för riskbedömningar gällande våld mot barn behöver intensifieras då det idag i stort saknas förutsättningar för yrkesverksamma att få verktyg för att kunna göra riskbedömningar. Detta är något som Barnafriad har påtalat vid ett flertal olika tillfällen, bland annat i Barnafriads angelägna utvecklingsområden.

8.2.3 Stödinsatser till och samverkan kring barn och unga i riskzon behöver utvecklas och ske i lägre åldrar

Trygghetsberedningens bedömning:

- **Samhällets förmåga att nå ut till barn och familjer med ett större stödbehov än andra behöver bli bättre.**
- **Insatser för barn och unga i riskzon behöver sättas in i lägre åldrar och i ett tidigare skede än vad som sker i dag.**
- **För att samverkan på lokal nivå ska fungera ändamålsenligt behöver det finnas tydliga strukturer för samverkan mellan de viktigaste aktörerna samt resurser och organisatoriska förutsättningar som håller över tid.**
- **Möjligheten att dela relevant information mellan samverkansparter är viktig för ett effektivt arbete.**

Barnafriad delar bedömningen och har redan tidigare i remissvaren Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (SOU 2022:1) och Vistelseförbud för barn (Ds 2022:12) poängterat vikten av säkerställa tillgång till stöd och behandling till barn och unga med beteendeproblematik.

Utifrån aktuell forskning betecknas denna grupp av barn ha omfattande och allvarlig psykiatrisk problematik, riskbeteenden (till exempel droganvändning, våldsutsatthet och våldsutövning exempelvis i ungas parrelationer, självskadebeteende och suicidalitet, skador och andra hälsorisker), och ytterst dyster prognos (till exempel avbruten skolgång, arbetslöshet, fysisk och psykisk ohälsa, våldsutövning, fortsatt kriminalitet, ökad dödlighet) om problematiken fortgår. Det finns viktiga skillnader mellan könen som också måste beaktas i planeringen av insatser och hanteringen av enskilda fall.

Det ovannämnda föranleder kraftfulla insatser i bred samverkan och tät uppföljning- gärna ända fram till barnet blivit en ung vuxen-, hög kompetens hos de involverade yrkesverksamma, och kontinuerlig tillgång till multiprofessionell och tvärsektoriell kunskap och kompetens. Bedömning och behandling av tidigt debuterande beteendeproblematik och kriminalitet, kräver avancerad specialistpsykiatri och tillgång till den kompetensen måste säkerställas i landet. Nationella riktlinjer har utarbetats av Svenska BUP föreningen 2019.

Med det sagt måste ambitionsnivån vara klart högre än att "verksamheter som möter barn och unga bör ha kunskap om de risk- och skyddsfaktorer som kan leda till eller förebygga ett kriminellt eller våldsamt beteende". Frågan tangerar tillgängligheten till BUP och habiliteringen (när det gäller yngsta barnen med

neuropsykiatrisk problematik) och måste även analyseras och hanteras i beaktandet av dessa kontext. Vi delar även FN:s barnrättskommittés oro att Sverige saknar en rättslig ram för att säkerställa sektorsövergripande samordning och kvalitetsstandarder samt att inte alla barn har tillgång till specialiserat stöd; och har också påpekat problemen med BUP köer i tidigare rapporter över Angelägna utvecklingsområden.

Barnafrid vill också uppmärksamma behovet att utveckla stöd till barn som våldsutövare. Detta har Barnafrid skrivit om i angelägna utvecklingsområden 2023 (Dnr BKV-2023-00141). Vi menar att det borde utvecklas en multiprofessionell samverkan och en barnvänlig lokal/samverkans forum (i analogi med barnahus modellen) även för misstänkta gärningspersoner under 18 år. Ger man Socialstyrelsen uppdrag att kartlägga insatser hos kommuner både till våldsutsatta och till unga våldsutövare borde man ta vid och även diskutera stödinsatser till unga våldsutövare. Även behov av att förstärka pediatrik rättspsykiatrisk kompetens samt förhörsmetodologi när det gäller misstänkta minderåriga gärningspersoner i landet bör kartläggas och utbildningsinsatser initieras efter behov.

I förslaget till en nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn, en uppväxt fri från våld, diskuteras och föreslås förbättringsarbete kring lokal samverkan mot våldsutsatta. Exempelvis att Brottsoffermyndigheten får en samordnande roll med syfte att tydligare strukturer för samverkan mellan aktörer inom barnahus. Barnafrid känner en oro över att det här inte är tillräckligt för att säkerställa en nationell likhet för barn som utsätts för våld.²

Barnafrid välkomnar särskilt att vikten av samverkan lyfts och vill poängtera vikten av att även ha med hälso- och sjukvården. Vi saknar särskilt MVC, BVC och familjecentraler som viktiga aktörer då dessa är aktörer som kommer in tidigt i familjer och som därför har goda förutsättningar att tidigt identifiera risker så att insatser kan kopplas på redan i ett tidigt skede i en familj.

Barnafrid vill i sammanhanget även lyfta exempel som redan finns gällande samverkan såsom till exempel Backa barnet och Skottlandsmodellen som har ett gott arbete. Det är viktigt att samverkan sker innan barnet hamnar fel, samverkan ska ske direkt när man konstaterar att det kan finnas risker.

² FN:s barnrättskommitté (2022) Konventionen om barnets rättigheter
Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport

8.2.4 Behov av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering Trygghetsberedningens bedömning:

- **Det finns ett behov av ytterligare kunskap rörande de fokusområden som delbetänkandet behandlar. Det gäller bl.a. omfattningen, utvecklingen och karaktären av brottsligheten samt hur den kan förebyggas.**
- **Mer utvärdering av lokalt brottsförebyggande arbete som berör barn och unga behövs för att öka kunskapen om vilka insatser som fungerar.**
- **Kunskapen om vilka möjliga samhällsekonomiska vinster som tidiga brottsförebyggande åtgärder kan leda till behöver utvecklas.**
- **Satsningar på nationell nivå inom andra politikområden än det kriminalpolitiska bör i högre grad analyseras och följas upp utifrån möjliga respektive faktiska konsekvenser för brottsligheten.**

Trygghetsberedningens förslag:

- **Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga vilka insatser som kommuner erbjuder barn och unga som utsatts för våld i en nära relation, i vilken utsträckning dessa insatser faktiskt används samt hur effektiva de är. Kartläggningen ska också omfatta insatser som erbjuds unga utövare av våld i nära relationer. Socialstyrelsen ska även ges i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag avseende våld i barns och ungas nära relationer för yrkesverksamma i kommuner och regioner.**

Barnafrid delar bedömningen men ser att det är viktigt att fler aktörer är med och samverkar i uppdraget. Vi bedömer att Barnafrid som är ett nationellt kunskapscentrum med regeringsuppdrag att samla och sprida kunskap om våld mot barn till yrkesverksamma är en av de myndigheter som är lämpliga att arbeta med uppdraget. Det finns också fler aktörer i samhället, såsom exempelvis MUCF samt Jämställhetsmyndigheten med god kompetens för uppdraget.

Barnafrid är tveksamma till att lägga resurser på ytterligare kartläggningar där det redan har konstaterats att det finns brister. Såsom i exempelvis Brottsförebyggande rådet rapport om våld i ungas parrelationer som visar på brister i samhällets stöd och att det finns stora behov av forskning inom området då kunskapsluckorna är stora³. Insatser bör hellre styras för verksamhetsnära utvecklingsarbete.

8.3.1 Ett större statligt ansvarstagande Trygghetsberedningens bedömning: Arbetet för att förebygga att barn

³ Brå (2021) *Våld i ungas parrelationer*. Rapport 2021:15. Stockholm

och unga involveras i gängkriminalitet bör intensifieras och effektiviseras. Arbetet behöver framför allt bedrivas på lokal nivå men staten bör ta ett tydligare ansvar. Ansvaret bör vara inriktat på att identifiera prioriterade åtgärder, stötta det lokala arbetet samt kontinuerligt följa upp det arbete som bedrivs och verka för att det blir utvärderat. Det bör säkerställas att arbetet är helhetsinriktat, kunskapsbaserat och långsiktigt.

Barnafrid delar bedömningen. För att jobba effektivt med gängkriminaliteten krävs en god samverkan och god kännedom om sekretessbrytande bestämmelser. Undersökning utförd av Brå⁴ om kännedom och tillämpning av sekretesslagstiftningen visar att yrkesverksamma upplever en osäkerhet kring sekretesslagstiftningen. De föreslår bland annat att berörda myndigheter tar fram tydligare vägledning och riktlinjer kring hur lagstiftningen kan tolkas i det vardagliga arbetet. Vidare föreslår de att en nationell professionsöverskridande gemensam utbildning tas fram. Barnafrids förordar förslagen och menar på att det är en förutsättning för att nå effektiva resultat i det brottsförebyggande arbetet. Nya lagstiftningen med större möjlighet till bevistalan och större krav på socialtjänst att medverka vid förhör är positivt i bemärkelsen att förebygga återfall i brott.

Barnafrid ser positivt på att ge ett större statligt ansvar då det minskar risken för att det blir geografiska skillnader på det sätt som är idag. Ett barn ska få samma stöd och förutsättningar oavsett vart i landet barnet befinner sig.

8.3.2 En tydlig inriktning för arbetet

Trygghetsberedningens förslag: Regeringen ska ta fram ett inriktningsdokument som beskriver de insatsområden som är mest angelägna att arbeta med för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Dokumentet ska kunna användas som en vägledning för prioritering och uppföljning. Det ska betraktas som en miniminivå. De områden som beredningen identifierat i sitt arbete och som anges nedan utgår från bästa tillgängliga kunskap och har den breda förankring som ett långsiktigt arbete kräver. Inriktningsdokumentet bör därför utgå från dessa områden. Innehållet i dokumentet bör ses över och revideras vartefter kunskapsläget förändras.

Barnafrid välkomnar förslaget om ett inriktningsdokument men vill poängtera att det kräver högt uppställda miniminivåer. Barnafrid förordar att alla ska ha samma

⁴ Brå (2021) *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga*. Rapport 2021:2. Stockholm

grund och för att sedan lägga till ytterligare insatsområden beroende på de lokala behoven. Särskilt bra att dokumentet även innehåller uppföljning och att det kommer ses som ett levande dokument som kan revideras utifrån kunskapsläge.

8.3.3 En särskild organisation för arbetet

Trygghetsberedningens förslag: En särskild organisation ska tillsättas för att med utgångspunkt i det framtagna inriktningsdokumentet stötta genomförandet av en kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Organisationen ska särskilt – säkerställa att kommuner med särskilt utsatta områden har tillgång till nödvändigt stöd och förutsättningar i övrigt för arbetet med de prioriterade insatsområdena, – verka för att arbetet bedrivs på ett helhetsinriktat, kunskapsbaserat och långsiktigt sätt, samt – följa upp arbetet och identifiera eventuella behov av ytterligare åtgärder alternativt avveckling av åtgärder.

Organisationens arbetsformer

Trygghetsberedningens förslag: Den särskilda organisationen ska ha formen av en kommitté. Den bör ha en liten grundbemanning med möjlighet till komplettering med specifika kompetenser beroende på behov. Arbetet ska bedrivas i nära samarbete med de kommuner som har särskilt utsatta områden. För att bibehålla en bred politisk förankring ska arbetet ske i nära dialog med en parlamentariskt sammansatt referensgrupp. Även andra referens- eller arbetsgrupper bör för kortare eller längre tid knytas till kommittén. Det kan gälla t.ex. grupper av myndighetsrepresentanter, forskare och företrädare för olika organisationer. Det är också viktigt att hitta former för att barn och unga ska komma till tals i arbetet. Kommittén bör därtill finna former för erfarenhetsutbyte med relevanta aktörer i de andra nordiska länderna. Arbetssätten kan med fördel vara innovativa och i uppdraget bör ingå att kontinuerligt utveckla, och på sikt även avveckla, den egna verksamheten. Utgångspunkten är att verksamheten ska ha en långsiktig inriktning, men vara tillfällig. Kommittén bör inrättas för en period av fem år med omprövning och möjlighet till förlängning efter det.

Barnafriad delar trygghetsberedningens förslag att det krävs en organisation för att stötta genomförandet av en kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Vi är dock tveksamma till att en ny organisation ska tillsättas och menar att det med fördel kan läggas på redan befintlig(a) myndighet(er). Vidare ställer vi oss ytterst tveksamma till den korta tidsperiod som föreslagits. Att genomföra ett förändringsarbete tar tid. Det krävs en långsiktighet i såväl uppdragets tid som finansiering för att genomföra förändringen.

Det är viktigt att kraftsamlingen beaktas i kontext av förslagen i andra utredningar (tex En uppväxt fri från våld) och satsningar som görs inom Åtgärdsprogram att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

**8.3.4 Lokala överenskommelser och statliga bidrag
Trygghetsbredningens förslag: Regeringen ska låta utreda hur
kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala
överenskommelser som tydliggör kommunernas respektive statens
åtaganden inom ramen för kraftsamlingen. Utredningen ska också
omfatta frågan om hur ett system med statsbidrag kan knytas till sådana
överenskommelser.**

Barnafrid välkomnar förslaget. Tydlighet och struktur för det brottsförebyggande arbetet samt att ge ekonomiska förutsättningar är viktiga delar för att arbetet i praktiken ska kunna fungera. Risken är annars att det stannar vid utredningar och kartläggningar och att kommuner till sist lämnas ensamma att lösa uppdraget.

I detta ärende har centrumchef Laura Korhonen beslutat. Sandra Skoog och Maria Johansson har varit föredragande.

Linköping, 230426

.....

Maria Johansson
Utredare, Barnafrid

Sandra Skoog
Utredare, Barnafrid

Laura Korhonen, prof.
Centrumchef Barnafrid